

โบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโขลงสุวรรณคีรี)

ชื่อแหล่ง : โบราณสถานหมายเลข 18

ที่ตั้ง : ตำบล คูบัว อำเภอ เมือง จังหวัด ราชบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง : ออกจากจังหวัดราชบุรีไปตามทางหลวงหมายเลข 3339 (ราชบุรี-คูบัว) ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร จะเข้าสู่ตัวเมืองคูบัวจากทางด้านทิศเหนือ โบราณสถานหมายเลข 18 ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางเมืองคูบัวในเขตวัด โขลงสุวรรณคีรี

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม :

สภาพภูมิศาสตร์ : ตัวเมืองโบราณคูบัวมีลักษณะเป็นเนินดินธรรมชาติ ตั้งอยู่สูงจากพื้นที่โดยรอบประมาณ 1-2 เมตร และอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 5 เมตร มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ 1 และ 2 ชั้นตามลำดับ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลาดสูงขึ้นไปจนต่อเนื่องกับเนินเขาทางด้านทิศตะวันตก ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นที่ราบลาดลงสู่ทะเล

แหล่งน้ำ : ห้วยคูบัว มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาทางด้านทิศตะวันตกอันเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรีไหลเข้าสู่เขตเมืองคูบัวทางด้านทิศเหนือแล้วออกไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านบ้านคันพลับไปออกแม่น้ำอ้อมตรงบ้านท่าสนุ่นในปัจจุบัน

ห้วยชินสีห์ มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาทางด้านตะวันตกเช่นเดียวกับลำห้วยคูบัว ไหลเข้าสู่ตัวเมืองทางด้านทิศตะวันตกทางตอนใต้ เมื่อเข้ามาในตัวเมืองแล้วได้ไหลแยกออกเป็นสองทาง คือ สายหนึ่งไหลตรงไปทางด้านทิศตะวันออกผ่านบ้านดอนแล้วไหลไปลงแม่น้ำอ้อม สายที่สองไหลย้อนขึ้นไปทางเหนือแล้ววกไปทางด้านตะวันออกพร้อมกับสายแรก แล้วจึงไหลไปลงแม่น้ำอ้อมบริเวณวัดใหม่เจริญธรรม ลำห้วยตอนที่ไหลออกจากคูเมืองนี้ชาวบ้านเรียกว่า “ ลองเวียงทูน ”

แม่น้ำอ้อม ไหลผ่านเขตตำบลเกาะศาลพระ แม่น้ำอ้อมนี้สันนิษฐานว่าเป็นทางน้ำสายเก่าของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งภายหลังเปลี่ยนแปลงทิศทางการเดินทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน แม่น้ำอ้อมอยู่ห่างจากเมืองคูบัวไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 2.7 กม. และห่างจากแม่น้ำแม่กลองประมาณ 9.1 กม.

ประวัติ : โบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโขลงสุวรรณคีรี) เป็นโบราณสถานที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางเมืองคูบัว กรมศิลปากร ดำเนินการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2500 พบว่าเป็นเนินดินขนาดใหญ่มีความยาว 65.80 เมตร กว้างประมาณ 20-23 เมตร และสูง 7-8 เมตร พื้นที่กลางเนินโบราณสถานมีพระสงฆ์ขึ้นไป

สร้างภูฏิกิ่งปูนครั้งไม้ชั้นเดียวอยู่ โดยมีการก่อสร้างบันไดก่ออิฐถือปูนเป็นทางขึ้นทางด้านทิศเหนือ และโดยรอบเนินโบราณสถานก็มีภูฏิกิ่งปลูกสร้างอยู่อีกหลายหลัง พื้นที่บนเนินและโดยรอบนั้นมีเศษอิฐ และเศษปูนปั้นหักตกกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

กรมศิลปากร ได้มอบหมายให้ ว่าที่ร้อยตรี สมศักดิ์ รัตนกุล ภัณฑารักษ์ตรี แผนกพิพิธภัณฑสถานและ โบราณสถานหัวเมือง กองโบราณคดี เป็นหัวหน้าโครงการฯ ดำเนินการขุดแต่งโบราณ

สถานเมืองคูบัว และได้ทำการขุดแต่งโบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโฆลงสุวรรณคีรี) เมื่อวันที่ 23

กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 ถึงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 ผลของการขุดแต่งพบโบราณวัตถุหลาย

ชนิด ได้แก่

1. เศียรเทวคาปูนปั้น
2. เจึงเทียนสัมฤทธิ์
3. ประติมากรรมปูนปั้นประดับอาคารรูปคนแคะ
4. เศษชิ้นส่วนของลวดลายปูนปั้นประดับอาคาร
5. แม่พิมพ์พระพุทธรูปปางสมาธิ ทำจากหินชนวนสีดำ ขนาดความยาว 13 เซนติเมตร มีอักษรจารึกอยู่ด้านหลัง
6. คณโฑแก้วหรือขวดน้ำหอม จำนวน 1 ใบ สูง 5 เซนติเมตร
7. เถ้าปูนสัมฤทธิ์ จำนวน 2 ชิ้น ความสูง 11.50 เซนติเมตร และ 12.00 เซนติเมตร

โบราณวัตถุที่พบส่วนใหญ่สามารถกำหนดอายุได้ว่าอยู่ในสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) หลังจากนั้นมิได้มีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับโบราณสถานหมายเลข 18 อีกจนกระทั่งปี พ.ศ.2537-2538 กรมศิลปากร ได้ทำการขุดแต่งศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมอีกครั้งหนึ่งและดำเนินการบูรณะตามแบบที่ได้ ทำการศึกษาไว้

หลักฐานทางด้านโบราณคดี :

โบราณสถานหมายเลข 18 ลักษณะของโบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโฆลงสุวรรณคีรี) เหลือ เฉพาะส่วนฐานมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดความกว้างตามแนวเหนือ-ใต้ 22.20 เมตร ความยาว

ตามแนวตะวันออก-ตะวันตก 43.50 เมตร และความสูง 5.5 เมตร โบราณสถานหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีบันไดทางขึ้นไปสู่ลานประทักษิณด้านบนยื่นยาวออกมาจากฐาน 23.4 เมตร ฐานโบราณสถานชั้นล่างสุดเป็นฐานสี่เหลี่ยมก่อด้วยศิลาแลงฉาบปูน สูงประมาณ 1.45 เมตร ผนังตามยาวของฐานโบราณสถานทางด้านเหนือและใต้จะมีมุขขนาดเล็กยื่นออกมาจำนวน 3 มุข โดยมุขที่อยู่ตรงกึ่งกลางด้านมีขนาดความกว้าง 10.55 เมตร ส่วนด้านข้างอีก 2 มุข มีขนาดความกว้าง 6.60 เมตร ฐานโบราณสถานด้านหลังทางด้านทิศตะวันตกมีมุขยื่นออกตรงกลางกึ่งกลางด้าน ขนาดความกว้าง 8.80 เมตร

เหนือฐานศิลาแลงขึ้นไปเป็นฐานชั้นที่สองก่อด้วยอิฐเป็นฐานบัวโค้ง ถัดขึ้นไปเป็นอิฐก่อเป็นช่องรูปสี่เหลี่ยมขนาดเล็กประดับปูนปั้นรูปบัวพันยักซ์ขึ้นไปจำนวน 3 ชั้น (สมศักดิ์ รัตนกุล , 2535 : 51) เหนือขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานรองรับซุ้มรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็ก ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานรองรับผนังซึ่งมีเสาประดับผนังรูปสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่แบ่งผนังออกเป็นช่องๆ ระหว่างช่องเสาประดับผนังปัจจุบันมีร่องรอยของกรอบซุ้มจะระนำขนาดเล็ก หลักฐานจากการขุดแต่งครั้งแรกที่ร้อยตรีสมศักดิ์ รัตนกุล ได้รายงานไว้ว่าลักษณะของซุ้มจะระนำที่พบนั้นเป็นจะระนำซุ้มยอดแหลม ซึ่งพบหลักฐานที่มีสภาพสมบูรณ์เพียงซุ้มเดียว และเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ทำให้ทราบได้ว่า ผนังของฐานโบราณสถานโดยรอบนั้นคงจะมีซุ้มจะระนำยอดแหลมตั้งสลับกับเสาประดับผนังโดยตลอด

ส่วนบนของฐานโบราณสถานเป็นลานประทักษิณขนาดใหญ่ ทางด้านตะวันตกมีฐานก่ออิฐยกพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดความกว้าง 7.5 เมตร ความยาว 12.5 เมตร และความสูง 1.5 เมตร

ฐานโบราณสถานรูปทรงสี่เหลี่ยม ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของโบราณหมายเลข 18 (วัดโหลงสุวรรณคีรี) พบโบราณสถานขนาดเล็กมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยอิฐขนาดความยาวด้านละ 12.80 เมตร และความสูง 1.20 เมตร ฐานโบราณสถานนี้ตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข 18 ระยะทางประมาณ 9 เมตร ลักษณะของฐานโบราณสถานเป็นฐานสี่เหลี่ยมก่ออิฐเรียงซ้อนต่อกัน 3 ชั้น ต่อจากนั้นจึงก่อเป็นรูปซุ้มสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเล็กเป็นช่องๆ โดยรอบด้านละ 16 ซุ้ม มีร่องรอยของการฉาบปูน ข้อสังเกตคือ ระดับพื้นของฐานโบราณสถานขนาดเล็กนี้จะอยู่สูงกว่าระดับพื้นของโบราณสถานหมายเลข 18 และส่วนของฐานชั้นล่างสุดไม่มีการก่อด้วยศิลาแลงก่อน จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าโบราณสถานนี้อาจจะสร้างขึ้นในระยะหลัง

การกำหนดอายุสมัย : ทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-17)

การประกาศขึ้นทะเบียน : ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 97 วันที่ 30 ตุลาคม 2505

การระวางแนวเขต : ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 97 วันที่ 30 ตุลาคม 2505 เนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน 7 ตารางวา

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี : ศาสนสถานในพุทธศาสนา

สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

๒๒๗๕

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๕๗

ราชกิจจานุเบกษา

๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๕

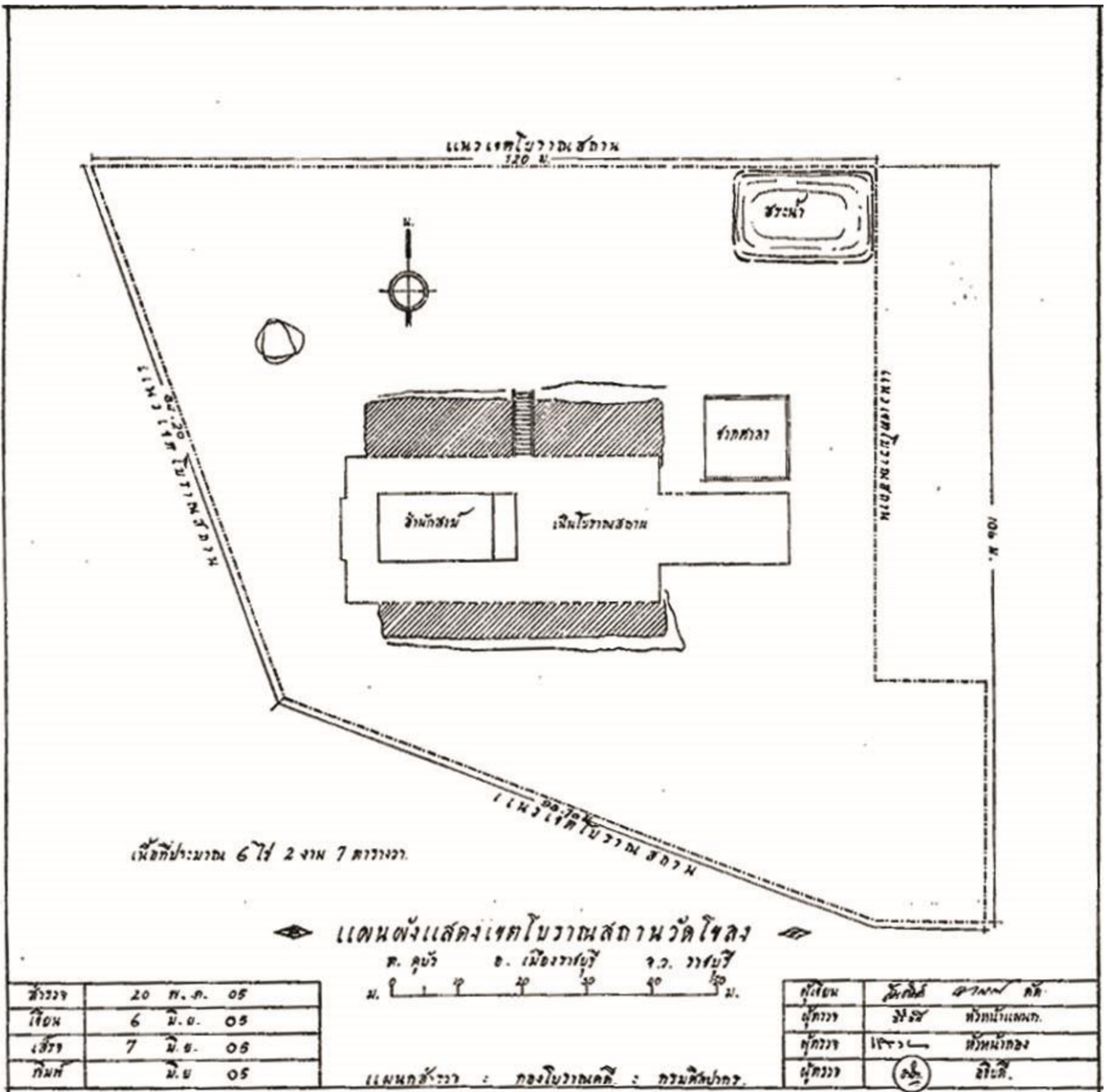
ประกาศกรมศิลปากร
เรื่อง ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน
โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔
กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานวัดโขลง ตำบลคูบัว อำเภอ-
เมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พร้อมทั้งเขตที่ดินของโบราณสถานรวม
เนื้อที่ประมาณ ๖ ไร่ ๒ งาน ๗ ตารางวา โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถาน
ด้วย ตามแผนผังแนบท้ายประกาศนี้
จึงขอประกาศเพื่อทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๕

ธนิต อยู่โพธิ์

อธิบดีกรมศิลปากร

ภาพประกอบ :

วัดโขลง โบราณสถานกลางเมืองคูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี

ส่วนฐานของอาคารโบราณสถานมีการตกแต่งด้วยซุ้มสี่เหลี่ยมผืนผ้า และเสาติดผนังขนาดใหญ่